

Bilaga 1: Metodbeskrivning

Bilaga 1 till:

Betydelsen av företagsstorlek och arbetsorganisation för arbetsmiljöarbete i svenskt näringsliv

Kunskapssammanställning 2023:10

ISBN 978-91-89747-32-6

Publicerad år 2023

Myndigheten för arbetsmiljökunskap

Telefon: 026-14 84 00, e-post: info@mynak.se

www.mynak.se

Bilaga 1: Metodbeskrivning

Det här avsnittet innehåller en utförlig beskrivning av hur vi gått till väga för att identifiera, gallra, sammanställa och slutligen analysera artiklarna. Metodbeskrivningen följs av bilagor som visar inklusions- och exklusionskriterier, söksträngar, mall för artikelsammanställning, tabell över inkluderade artiklar samt tabell över exkluderade fulltexter.

Det finns olika typer av litteraturstudier med olika fokus och tillvägagångssätt. Genomförandet av den här kunskapssammanställningen kan liknas vid en så kallad ”rapid review” som kännetecknas av systematisering men som inte gör anspråk på att identifiera samtliga relevanta publikationer inom det fokuserade området [9]. Vårt fokus har varit att sammanställa och tematisera artiklarnas resultat, och för att säkerställa artiklarnas kvalitet har endast vetenskapligt granskade artiklar inkluderats i kunskapssammanställningen. Därmed har inga bokkapitel eller andra typer av litteratur inkluderats.

Söksträngar

Eftersom uppdraget med kunskapssammanställningen skett parallellt med en enkätstudie som genomförts hos Myndigheten för arbetsmiljökunskap inleddes projektet med ett antal möten mellan processledare, forskare och informationsspecialist där uppdraget och dess syfte och forskningsfrågor diskuterades. Här inleddes även arbetet med att utforma söksträngar och det beslutades att dela upp sökningarna i två delar eftersom uppdraget omfattar två forskningsfrågor. Under resans gång genomförde ansvarig informationsspecialist en testsökning som resulterade i en stark övervikt på medicinska artiklar. Därefter reviderades sökfraserna och testades återigen varefter beslut om söksträngar togs i dialog mellan forskare, informationsspecialist och processledare. Med söksträngarna ville vi fånga artiklar som belyste arbetsmiljöarbete i relation till företagsstorlek i organisationer inom näringslivet, eller artiklar som belyste arbetsmiljöarbete i relation till arbetsorganisation i organisationer inom näringslivet. De slutgiltiga litteratursökningarna genomfördes av informationsspecialisten i april 2022 i databaserna Web of Science, Scopus, Psycinfo, Socindex och Business Source Complete (se bilaga 3). Informationsspecialisten anpassade sökfraserna efter de olika databaserna. Sökningarna avgränsades till att inkludera vetenskapligt granskade artiklar på engelska från år 2000 till 2022.

För att identifiera artiklar publicerade på svenska genomfördes en sökning på begreppet "arbetsmiljöarbete" i databasen Libris. Sökningen resulterade dock främst i bokartiklar och inga texter inkluderades från sökningen. Detta ska dock inte tolkas som att det inte finns artiklar publicerade på svenska.

Inklusions- och exklusionskriterier

Vi har letat efter artiklar som undersöker hur arbetsmiljöarbetet genomförs. För att identifiera så många som möjligt har söksträngarna varit breda och fångat in både arbetsmiljö och arbetsmiljöarbete. Med utgångspunkt i syfte och forskningsfrågor utarbetades inklusions- och exklusionskriterier utifrån PEO-modellen (se bilaga 2). P står för population, deltagare eller problem, E står för exponering och O står för utfall. Inklusions- och exklusionskriterier utarbetades specifikt för varje forskningsfråga, men gemensamt för båda frågorna var att studierna skulle undersöka organisationer i näringslivet och vara intressanta i en svensk kontext. Artiklar inkluderades även om de undersökte både organisationer inom näringslivet och inom offentlig sektor, men i övrigt exkluderades artiklar där offentlig sektor undersöktes. För att bedöma relevans för svensk kontext utgick vi dels från artiklar som omfattade kontexter med arbetsmiljölagstiftning som liknar Sveriges (men vi valde att ha en öppen ingång, vilket innefattade andra nordiska länder samt länder i Västeuropa), dels från artiklar som behandlade teman som även diskuteras i svensk kontext. Därmed har enstaka artiklar inkluderats från kontexter som väsentligt skiljer sig från den svenska, som exempelvis USA och Iran. Studier som genomförts i Asien, Afrika och Sydamerika har exkluderats. För forskningsfråga 1 som handlar om arbetsmiljöarbete i relation till företagsstorlek inkluderades artiklar som undersökte arbetsmiljöarbetet i organisationer inom näringslivet och som tydligt diskuterade resultatens betydelse specifikt kopplat till företagsstorlek. Vidare var studier som undersökte ovanstående aspekter inom små företag samt studier om företagshälsovård av särskilt intresse, med utgångspunkt i uppdragsbeskrivningen. Vanliga orsaker till exkludering av artiklar var att de inte hade tillräckligt fokus på företagsstorlek samt att de handlade om utveckling av metoder alternativt testning av verktyg.

Forskningsfråga 2 behandlar arbetsmiljöarbete i relation till arbetsorganisation i organisationer inom näringslivet. Vi inkluderade artiklar som handlade om hur sambanden såg ut mellan företagets organisering av sitt arbetsmiljöarbete (exempelvis om det var proaktivt/reaktivt, systematiskt, bygger på medverkan av de anställda) och företagets generella arbetsorganisation, det vill säga det sätt som arbetet planeras, organiseras och leds.

Vanliga orsaker till exkludering av artiklar var att studierna undersökte organisationer inom offentlig sektor samt att de handlade om metodutveckling eller information om medicinsk behandling. Jämfört med den första forskningsfrågan var sökresultaten mindre tydligt kopplade till forskningsfrågan. Vi valde att inkludera fler artiklar i den första gallringen för att läsa texterna i sin helhet, därefter exkluderades ett flertal artiklar i den sista gallringen efter fulltextläsningen.

Gallring av artiklar

Sökningarna resulterade i 1 693 träffar för forskningsfråga 1 och 1 435 träffar för forskningsfråga 2. Dessa artiklar importerades till Rayyan som är ett verktyg som används för litteraturoversikter [64]. Gallring av artiklarna skedde i två steg där varje forskningsfråga hanterades för sig. I ett första steg gallrades dubletter bort och sedan skannades de kvarvarande 996 respektive 1 018 artiklarna baserat på titel och abstract utifrån inklusions- och exklusionskriterierna. Texterna sorterades in i kategorierna *inkluderade*, *exkluderade* och *kanske*. De artiklar som kategoriserats som *kanske* diskuterades inom forskargruppen för gemensamt beslut om antingen inkludering eller exkludering. Under den inledande skanningen inkluderades 45 artiklar för forskningsfråga 1, vilket innebär att 951 artiklar exkluderades. För forskningsfråga 2 inkluderades 139 artiklar medan 879 artiklar exkluderades.

Därefter exporterades både inkluderade och exkluderade artiklar till referenshanteringssystemet RefWorks för vidare hantering. Två artiklar som inkluderades vid den inledande skanningen kunde efter beställning från biblioteket inte identifieras, vilket innebär att dessa artiklar exkluderades. Övriga artiklar laddades ner i fulltext. Tre artiklar överlappade och inkluderades i båda sökningarna. Dessa artiklar var Banwell et al. [34], Sörensen et al. [19] samt Zwetsloot et al. [18].

Analys och bearbetning

Bearbetning och analys av materialet genomfördes separat för varje forskningsfråga. De artiklar som inkluderades efter den inledande screeningprocessen lästes i sin helhet och sammanställdes i tabellform enligt en mall för sammanställning (se bilaga 4). Mallen innefattade huvudsakligt innehåll, land, bransch, företagsstorlek, metod, teori, resultat och praktiska tips med tonvikt på resultat. När artiklarna sammanställdes gick delar av forskargruppen igenom det sammanställda materialet för att göra en slutgiltig bedömning av om artiklarna skulle inkluderas eller exkluderas. Vid fulltextläsningen gallrades 14 artiklar bort för den första forskningsfrågan, i merparten av fallen på grund av att de behandlade metodutveckling snarare än undersökte hur arbetsmiljöarbetet

gjordes alternativt att de inte bedömdes tillräckligt relevanta i en svensk kontext. Men de flesta artiklar kopplade till den första forskningsfrågan om företagsstorlek belyste arbetsmiljöarbete i relation till företagsstorlek och inkluderades därmed.

För forskningsfråga 2 inkluderades artiklar som handlade om hur arbetsmiljöarbete inom organisationer i näringslivet genomförs och som även kopplade detta till någon aspekt av arbetsorganisation i övrigt, medan artiklar som endast mer indirekt berörde arbetsmiljöarbetet exkluderades. Exempelvis exkluderades en artikel skriven av Hannif et al. [65] eftersom denna berörde vikten av en stödjande kultur för att motverka negativa effekter på hälsa och välbefinnande men utan att relatera detta till arbetsmiljöarbetet på ett direkt sätt. Denna något stramare tolkning av kriterierna medförde att flera artiklar exkluderades i denna fas. Det medför att 117 artiklar för forskningsfråga 2 exkluderades. Exkluderingsarna berodde i hög utsträckning på samma orsaker som nämnts för forskningsfråga 1 samt på otydlig koppling mellan arbetsmiljöarbete och arbetsorganisation. Slutligen inkluderades 53 artiklar i kunskapssammanställningen varav 31 artiklar härrör till den första forskningsfrågan och 22 artiklar till den andra.

Eftersom kunskapssammanställningens fokus var att identifiera tidigare studiers resultat utan att det fanns en teoretisk utgångspunkt bedömdes konventionell innehållsanalys [10] passa bäst som analysmetod. Det sammanställda materialet lästes för sig av delar av forskargruppen som manuellt gjorde noteringar om studiernas resultat. Därefter träffades forskarna och jämförde noteringar och sorterade artiklarna enligt de preliminära kategorierna. Processen medförde även genomläsning av artiklar där otydligheter fanns, och skedde i flera omgångar. Därefter diskuterades likheter och olikheter mellan kategorierna vilket slutligen ledde till att rapportens huvudteman identifierades. För arbetsmiljö/arbetsmiljöarbete används bland annat begreppen *health and safety*, *ergonomics* och *safety*. Vi har valt att översätta dessa begrepp till arbetsmiljö eller arbetsmiljöarbete beroende på hur begreppen används och har även i vissa fall formulerat det engelska begreppet inom parentes för att tydliggöra i vilket sammanhang som studien genomförts. Artiklar inom temat *hälsofrämjande insatser* har antingen använt begreppet *workplace health management* eller *workplace health promotion*.

Vid genomläsning av artiklarnas resultat för den första forskningsfrågan om arbetsmiljöarbete i relation till företagsstorlek identifierades två olika spår med utgångspunkt i olika perspektiv på genomförande av arbetsmiljöarbete. Båda spåren handlar om hur arbetsmiljöarbete görs, men medan artiklarna under *systematik och regelefterlevnad* tar avstamp i betydelsen av lagstiftning och regelverk utgår artiklarna under *hälsofrämjande insatser* från hur arbetsmiljöarbete görs med fokus på

att bibehålla eller stärka hälsan på arbetsplatsen. Under dessa teman sorterades artiklarna efter om de jämförde utifrån företagsstorlek, omfattade små företag eller behandlade externt stöd från företagshälsor.

Vid analys av materialet relaterat till den andra forskningsfrågan om arbetsorganisation, som därmed inte hade fokus på företagsstorlek, identifierades följande teman: *lärande; kultur, samarbete och stöd; delaktighet och deltagande i förändringsprocesser*. Placeringen av material under dessa teman baseras på artiklarnas huvudsakliga innehåll. Det medför att det finns artiklar som delvis belyser exempelvis säkerhetskultur men som huvudsakligen diskuterar lärande, och artikeln har då placerats under temat *lärande*.

Sammanfattningsvis identifierades följande teman inom ramen för forskningsfråga 1: *systematik och regelefterlevnad* och *hälsofrämjande insatser*. För forskningsfråga 2 identifierades temana *lärande; kultur, samarbete och stöd; delaktighet och deltagande i förändringsprocesser*.